

Kasper Rathjen

Kasper Rathjen (f. 1990) er ph.d. i historie fra Syddansk Universitet. Han er redaktør på Fynske Årbøger. Han er kulturhistorisk forsker på Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg. Foruden forskningen i maritim- og erhvervshistorie interesserer han sig for museernes idéhistorie og det folkelige gennembrud. Blandt hans seneste arbejder er tidsskriftsartiklen "Museet i tidens tegn" i tidsskriftet *Nordisk Museologi*.

Keywords: temporalitet, museumshistorie, museumsaktivisme, Grundtvig, Eva Brann, 1789-2021

DEN FORSVINDENDE FORTID – DEN UDEBLIVENDE FREMTID

Museernes skiftende temporalitet 1789-2021

Selvom museer i sagens natur manipulerer med tiden, kan de ikke vriste sig fri fra deres egen samtid. Bevidst og ubevidst, på godt og på ondt gør museerne deres arbejde i eller ude af trit med deres egen samtid. Foranstående artikel kigger på den mangfoldige temporalisering, som institutionerne har gennemgået i løbet af de sidste to århundreder.

”Nu får fortidens gerningsmænd endelig deres straf”. Således indleder arkæolog og museumsinspektør Jeanette Varberg sit debatindlæg i net-avisen *Altinget*. Selvom indlægget er mere kompromissøgende end de socialpolitiske massebevægelser (i dette tilfælde antiracismen og postkolonialismen), hvis slagord og mærkesager indlægget imiterer, er artiklen et forsøg på at gøre op med en forestillet traditionel forståelse af, hvordan vi fortæller historier. ”[M]åske er tiden ligefrem nu kommet til, at vi skal fortælle historien ud fra en anden vinkel.”¹ Varbergs indlæg er i den henseende udtryk for særligt to aspekter i den nuværende museologiske diskussion, nemlig den om museumsaktivismen,

1 Varberg 20.6.2020.

men også om aktivismens mere subtile og oversete ophav i en mere generel debat om kultur- og vidensinstitutioners relation til deres egen samtid. Foranstående artikel ønsker at kaste lys over sidstnævnte aspekt, hvad artiklen her bestemmer som museernes temporalitetshistorie. Et forsøg på en sådan temporalitetshistorie gjorde arkæolog Carsten Paludan-Müller, da han malede med den brede pensel i sit bidrag til *Museerne ved årtusindeskiftet* (1996). Paludan-Müller fremhæver særligt oplysningstidens fremskridtstro som værende vigtig ift. de moderne museers temporalitet.² Det var en fremskridtstro, der placerede museet solidt i sin egen samtid med fokus rettet sikkert mod fremtiden – modsat renæssancens anakronistiske forsøg på at skabe en absolut orden, hvor tiden i høj grad måtte vige til fordel for ønsket om en universel taksonomi baseret på materialiteten.³ Paludan-Müller afslutter sin temporalitetshistorie med at konkludere, at museerne mistede deres væsentligste opgave: ”at anskueliggøre det menneskelige fremskridt med vores egen kultur i spidsen for den fortsatte historiske udvikling frem mod paradys på jord” da fremskridtstroen led nederlag som følge af ”det 20. århundredes industrialiserede rædsler”. Museet mistede dermed retning i både rum og tid.⁴ Over to årtier senere kan det forekomme urimeligt at korrekse en sådan konklusion, men ovenstående er udtryk for en binær og lineær tidsforståelse; enten er der retning og rationalitet, eller også er der ikke. Nedenstående artikel vil derimod påpege en mere mangfoldig temporal museumshistorie og fremhæve, hvordan forskellige tidslag er på spil samtidig i løbet af museumshistorien. Det gør artiklen ved at fokusere på forestillingen om en forsvindende fortid og en udeblivende fremtid.

Tiden som indgang

I sin tese om det moderne menneske proponerede den tyske historiker Reinhart Koselleck, at det – modsat sin førmoderne storebror – var præget af forestillingen om, at fremtiden kunne skabes desuagtet fortidens beskaffenhed. Historikerne Jeppe Nevers og Niklas Olsen skriver i deres indledning til den oversatte tekstsamling *Reinhart Koselleck: Begreber, tid og erfaring* (2007), at Kosellecks teori hvilede på et ønske om, at historievidenskaben udviklede et begreb for tid, som var uafhængigt af naturlove. I stedet for naturens kredsløb skulle det derimod være menneskets erfaring af forandring, der skulle informere tidsbegrebet. Dermed åbnes vinklen til den fænomenologiske anskuelse af tid, hvorfor de to redaktører da også fremhæver Heideggers forfatterskab.⁵ Jeg henter min teoretiske

2 Paludan-Müller 1996, 28.

3 Paludan-Müller 1996, 25; Hooper-Greenhill 1992, 78-133.

4 Paludan-Müller 1996, 33.

5 Koselleck 2007, s. 14.

inspiration i netop Kosellecks tese om det moderne menneske – ikke nødvendigvis ift. et overdrevent fremtidsfokus, men nærmere ved at forstå mennesket som i levende relation til egen tidslighed. Koselleck operationaliserer sin tese med de to metahistoriske kategorier: erfaringsrum og forventningshorisont.⁶ Hvor han bruger kategorierne til at undersøge modernitetens acceleration og stadigt voksende kløft mellem erfaringen og forventningen, bruger jeg dem som indgang til at analysere museernes – gennem museumsfolkene – temporalitet.

Metode og empiri: Historiske nedslag

Det er umuligt at gabe over de to foregående århundreders museumshistorie, og jeg foretager derfor nogle historiske nedslag i perioder, hvor museets rolle på anden vis har været til diskussion.⁷ Flere af de historiske nedslag forsøger bevidst at inddrage mindre museer langt fra de traditionelle museumscentre for at vise, at diskussionen om museers temporalitet ikke kun har foregået på de større institutioner, som ellers har bestemt en stor del af historieskrivningen.⁸ Inddragelsen af periferens museer bestemmer også et sammensat kildemateriale, da de mindre og lokale institutioner oftest plages af et begrænset materiale og det faktum, at de sjældent formulerede en egentlig strategi for deres virke. Deres rolle i den idéhistoriske diskussion om temporalitet må i stedet findes i lokalaviserne og museumsfolkernes deltagelse i tidens debatter, men også i de miljøer, som de bevægede sig i. For de folkelige museer gælder det eksempelvis om det grundtvigske miljø, som flere af institutionerne tog deres afsæt i.

Artiklens indledende afsæt er dog det globale: De europæiske strømninger der siden 1700-tallet approprieredes og tilpassedes danske kulturinstitutioners kontekster. Derfor omhandler første nedslag etableringen af det moderne danske museumsvesen med Oldsagskommissionens arbejde fra 1807, de bagvedliggende europæiske erfaringer og kritikken heraf. En af de mest udtalte kritikere var nemlig digterpræsten N.F.S. Grundtvig, der peger fremad mod næste nedslag i slutningen af 1800-tallet og ind i 1900-tallets første årtier, hvor et nyt folkeligt genstandsfokus og en levende formidling udfordrede Nationalmuseets arkæologisk-positivistiske position. Nedslaget fokuserer på oprettelsen af Herning Museum og Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød. Begge museers grundlæggere, J.A. Trøstrup og Anders Uhrskov, stod i tæt relation til den grundtvigske bevægelse.

6 Koselleck 2007, s. 33.

7 De historiske nedslag (med undtagelse af samtidens aktivisme) er inspireret af arbejdet med min ph.d.-afhandling *Det folkelige museum – mellem oplysning og oplevelse* (2020), hvori der fokuseredes på brydende forståelser om museerne som værende enten oplysnings- eller oplevelsesinstitutioner i perioden 1850-1950.

8 Se eks. Aronsson & Elgenius 2015.

se og proponerede en mere levende tilgang til deres genstandsfelt og ansvarsområder. De historier, som konsolideredes med de nye lokal-, folke- og friluftsmuseer, blev i efterkrigstiden selv udfordret af en globaliseringsbølge, der sprængte nationalstatens rammer og satte grundlæggende spørgsmålstejn ved de gamle, nationale fortællinger. Næste nedslag tager således afsæt i ungdomsoprøret og den generelle mistro til det overleverede, der indikerede et opgør med det gamle oplysningsideal, dens retning og rationalitet. Den daværende radikale kulturminister efterspurgte ”farlige museer” i slutningen af 1960’erne, der turde at gå i ”pagt med fremtiden”. Flere årtier senere skriver museologerne Robert R. Janes og Richard Sandell i deres antologi om museumsaktivisme, at eftertiden er nu (og at den kræver handling),⁹ og som det mest aktuelle knopskud på den temporale museumshistorie fokuserer det sidste nedslag derfor på aktivisme.

’Temporal museologi’

Museernes bevidste og ubevidste arbejde med tid er velbelyst i museologien.¹⁰ Bjørn Sverre Hol Haugen, konservator ved Anno Museum, viser eksempelvis, bl.a. på skuldrene af Anne Eriksens tanker om temporalitetsregimer,¹¹ med sine studier over museale national- og modedragter, at der kan være flere tider på spil på samme tid¹² – ikke ulig Kosellecks tese om ’tidslag’.¹³

Nedenstående analyse fokuserer imidlertid ikke på museernes bevidste eller ubevidste arbejde med tid, men forsøger derimod at give et bud på en idéhistorisk museumshistorie med et temporalt fokus. Det er med andre ord museets relation til sin egen tidslighed, der er på spil. Museologen Jenny Walklate argumenterer for, at hvis man vil forstå et rum (eks. en museumsinstitution), så må denne forståelse også baseres på en viden om rummets tidslige dimension. Det er en tilgang der gør op med ideen om museet som værende uden for tid – altså en anakronisme.¹⁴ Uden nødvendigvis at dele Walklates videre konklusioner, der nivellerer museet med andre kulturelle steder,¹⁵ er ovenstående netop nedenstående forudsætning. Museet er ikke en anakronisme, men vævet ind i tiden, eller med museologen Eilean Hooper-Greenhills ord: ”There is no essential museum. The museum is not a pre-constituted entity that is produced in the same way at all

9 Janes & Sandell 2017, s. 1.

10 Eks. har Andreas Bonde Hansen undersøgt det bevidste arbejde med tid til at understøtte museums-gæstens gode oplevelse. Hansen 2016, s. 67. For andre eksempler se: Julião 2015; Mordhorst 2009; Crane 2006.

11 Eriksen 2014, s. 109.

12 Haugen 2017, s. 86–87.

13 Koselleck 2018, s. 32.

14 Walklate 2014, s. 75.

15 Walklate 2014, s. 75.

times.”¹⁶ Historiker Susan A. Crane skriver i *A Companion to Museum Studies* (2006), at museerne i moderniteten har været gennemsyret af et præsentistisk projekt, hvor man projicerer samtidens behov for at opmagasinere og formidle akkumuleret erfaring og materialitet på fremtiden: ”The future *must* care, else the project is doomed.”¹⁷ Denne artikels analyse trækker således museerne ud af deres anakronistiske tilstand for at klarlægge deres temporale ståsted og retning(er).

Langt fra Louvre: Det moderne, offentlige museum i kamp med og mod tiden

På baggrund af sin famøse vandring gennem barndomslandskabet på Fyn forfattede Rasmus Nyerup det lille skrift *Oversyn over Fædrelandets Mindesmærker fra Oldtiden, saaledes som samme kan tænkes opstillede i et tilkommende National-Museum* (1806), der sidenhen førte til grundlæggelsen af Det Kgl. Museum for Nordiske Oldsager (fra 1892: Nationalmuseet). I skriftet råbte Nyerup vagt i gevær ved synet af de fynske fortidsminder, såsom bautasten og gravhøje, der blev vanrøgtet under bøndernes plove. Blot fire år før Nyerups skrift blev udgivet, havde guldalderdigteren Adam Oehlenschläger begrædt tabet af guldhornene i digtet *Guldhornene* (1802). Det var ikke kun tabet af materialitet, som fik Nyerup og Oehlenschläger til deres respektive penne, men også tabet af forestillinger om fortiden – og dermed en vigtig del af deres egen tidslighed. Nyerup famlede ikke i blinde, da han forfattede sit skriv om et kommende museum, men henviste til udviklingen i Europas kulturelle epicenter: Paris. Med tanker om at redde fortiden, ikke alene med blik for fortidens skyld, men tillige for sam- og fremtiden, skrev han:

Hvor nødvendigt og nyttigt og hæderligt det vilde være, om vi hos os fik anlagt et Museum for nationale Mindesmærker, saaledes ongefær, som det Lenoir anlagde i Paris, hvorover man har en Beskrivelse med Kobber i 4 Octavbind under Titel Musée des Monuments Francais.¹⁸

Det er bemærkelsesværdigt, at Nyerup fremhævede Lenoirs museum, da den helt store museumsnyhed omkring århundredeskiftet naturligvis var Louvres åbning for den franske, republikanske offentlighed i 1793. Louvre var jakobinernes hjertebarn, kulturens og materialismens fundament, der skulle understøtte revolutionens forrang ift. *Ancien Régime*. En reorganisering af det gamle kongepalads til et nyt, moderne museum var allerede godt undervejs før, at revolutionen brød

16 Hooper-Greenhill 1992, s. 191.

17 Crane 2006, s. 102.

18 Her gengivet fra Rasmussen 1979, s. 45.

Charles Claude de Flahaut, Comte d'Angiviller.
Den gamle verdens museumsmand. De Flahaut var i færd med at modernisere kongens slotte og samlinger, da revolutionen brød ud i 1789. Jean-Baptiste Greuze, 1763. Public domain, Metropolitan Museum of Art.

ud. Det var datidens svar på kongens kulturminister, Charles-Claude Flahaut de la Billaderie, der stod for moderniseringen, og denne var meget inspireret af museerne i Wien og Düsseldorf, hvor netop kronologien havde gjort sit indtog. La Billaderies indflydelse standsede brat i 1789 (han flygtede i 1791), og Louvreprojektet blev genoptaget af en ny museumskomité og kom sidenhen i klørne på de mest radikale jakobinere.

Museologen Andrew McClellan beskrev i *The Art Bulletin* (1988), hvordan jakobinerne approprierede Louvreprojektet med det klare formål at skabe et stående symbol for den nye ordens sejr over den gamle, men også at skabe det mest håndgribelige og rationelle museum, som verden nogensinde havde set.¹⁹ For at lykkes med dette ambitiøse projekt måtte revolutionens mænd bryde med fortiden – ja, endog bryde med tiden selv. Kulturlivet blev en central del af jakobinernes foretagende. Boissy d'Anglas, der var en stor fortaler for republikkens nationale og kulturelle festdage, skrev under rædselsherredømmet i 1793-1794, at kulturlivet måtte understøtte revolutionens ultimative mål (her gengivet på engelsk ved McClellan):

It is to bring people together and to effect the absolute and permanent regeneration of mankind... it is to return man to his natural state of purity

19 McClellan 1988, s. 303.

and simplicity through an understanding and the exercise of his rights... It is finally to destroy once and for all the chains that oppress and enslave him. (...) It is by educating a man, that you will regenerate him in a manner absolute and complete.²⁰

Absolut og permanent understreger revolutionens temporale essens, der i sidste ende ville befri mennesket fra historiens (*fortidens*) lænker. Koselleck skrev i sin essaysamling om tid, at perioden, foruden et brud med den traditionelle tid, var kendetegnet ved en opfattet temporal acceleration – en slags tidslig forkortelse. Ifølge Koselleck trækker denne moderne tids opfattede acceleration i høj grad på de apokalyptiske forestillinger, der bl.a. gør sig gældende i den judeo-kristne arv. Det åbenlyse spændingsfelt mellem den timelige eksistens og det evige efterliv. Koselleck uddyber i forlængelse heraf ideen om den forkortning af tiden for at nå endemålet, der er typisk for f.eks. det Nye Testamente (mest prægnant i Markus-evangeliet 13 og Mattæusevangeliet 24,22).²¹ Emblematiske for den moderne verdens begyndende opfattede temporale acceleration er jakobinernes (nærmest teologiske) politik – og derfor personificeres den da også hos Koselleck i deres førstemand Maximilien Robespierre:

Thus, at the Festival of the Constitution in 1793, Robespierre invoked happiness and freedom as the destiny of humankind, which had now, with the Revolution, become the duty of all citizens to attain in an accelerated manner. And in the same year Condorcet formulated the “revolutionary law” whose goal it was to maintain, guide, and accelerate the Revolution.²²

I kulturlivet var det Robespierres nære allierede, den prominente nyklassicistiske maler Jacques-Louis David, der skulle omsætte republikkens idealer til museumsvirkelighed. Selvom han ikke sad i museumskomiteen, var han med til at bestemme rammerne for, hvordan Louvre skulle udgøre den nye ordens kulturelle fundament. Om den jakobinske, eller ”Davidske”, museumspolitik skriver McClellan:

The experience of revolution was so different from what had gone before, the break with the past so radical, that a new artistic style was called for to characterize in visual terms the magnitude and nature of the upheaval.²³

20 McClellan 1988, s. 305.

21 Koselleck 2018, s. 94.

22 Koselleck 2018, s. 97.

23 McClellan 1988, s. 307.

Som en krølle på jakobinernes tidslighed kan litteraten Taylor A. Eggans arbejde med ideen om en "revolutionær temporalitet" fremhæves. Med afsæt i Hegels refleksioner i kølvandet på Robespierres rædselsregime forklares denne som et slags temporalt paradoks, hvori det abstrakte, absolutte ideal negerer sig selv, når det skal omsættes til den praktiske virkelighed, hvilket markerer "the inevitable decay of revolutionary ideals into the bloody violence of Terror."²⁴

Grundtvigs kritik af det passive museum og "Dødens gehejmearkivar og sekretær"

Hjemme i København ønskede Nyerup langt fra at gøre jakobinerne efter. Forbilledet var derfor faldet på Alexandre Lenoir, der under rædselsherredømmets tumultariske tid sørgede for at redde levnene (særligt kirkens og monarkiets) fra den fortid, som jakobinerne ønskede at udslette. Nok var de fynske bønder og deres plove ikke at sidestille med de blodtørstige jakobinere og deres guillotiner, men ønsket om at redde materialiteten – og derigennem den tid, den repræsenterede – delte Nyerup til fulde med Lenoir. Dermed var kimen til Nationalmuseet lagt med tanken om at værne om fortiden. Hvor det jakobinske museumsprojekt i høj grad var aktivistisk, samtids- og fremtidsorienteret, satsede de tidlige danske museumsfolk på en mere passiv tilgang "til Nytte for Kunstnere og Videnskabsdyrkere", som overhofmarskal A.W. Hauch udtrykte det i et brev til sin enevældige konge i 1833.²⁵ Antikvaren Mogens Bencard påpeger i et af sine museumshistoriske oplæg, at det danske museumsvæsen blev skabt i en kulturel gæringstid, hvori man søgte svar på, hvordan fædrelandet kunne overleve efterdønningerne af bombardementet af hovedstaden, flådens ran, tabet af Norge og statsbankerotten.

For mig er der ikke den ringeste tvivl om, at det, der hedder den Danske Guldalder, er en direkte følge af denne situation. Malernes og digternes intense opdyrkning af det Danske. Et kraftcenter som Grundtvig. Kompensationen skete på det åndelige plan og skabte grobund for en Rasmus Rask, brødrene Ørsted, for en Søren Kierkegaard.²⁶

Lad os for en stund vende blikket mod kraftcenteret: Digterpræsten N.F.S. Grundtvig. For selvom Bencard mener, at Nationalmuseet og Grundtvig udspringer af samme kilde, er det bemærkelsesværdigt, at Oldsagskommissionen, hvis arbejde med beskyttelsen og bevaringen af monumenter og kulturgenstande var

24 Eggan 2015, s. 42–43; Hegel 2007, s. 343.

25 Bencard 1993, s. 14.

26 Bencard 1993, s. 15–17.

første spadestik til oprettelsen af selve museet, netop mødte sin mest indædte modstander i Grundtvig. Denne anklagede kommissionens mænd, alle prominente historikere, arkæologer og antikvarer, for at være ramt af ”Tidens Landfarsot, at istemme denne Gravstormersang.”²⁷ Særligt historiker Erich Christian Werlauff måtte tåle Grundtvigs hårde polemik. Werlauff havde foreslået, at man nøjedes med at registrere gravhøjenes grundplan (og eventuelle fund), hvorefter højene med rette kunne blive pløjet. Hertil replicerede Grundtvig: ”Enten maa det være en underlig Frygt for at mishage Tidsalderen, der driver *ham* til denne Erklæring...”²⁸ I denne periode var den unge Grundtvig dybt betaget af den nordiske mytologi i et sådant omfang, at han senere skulle omtale perioden som en ”Asa-rus”. Videnskabeliggørelsen (som kommissionens arbejde repræsenterede) af gravhøjene, der ifølge Grundtvig burde være et åndeligt anliggende, var derfor en torn i øjet på den unge selvbestaltede skjald. Essensen af hans kritik var dog et spørgsmål om temporalitet – menneskets relation til sin egen historie og dermed også tidslighed.

At hine Mindesmærkers eiendommelige Værd for os, bestaar deri, at de som balsamerede Kæmper skænke os et Blik tilbage i de svundne Tider og tale kraftelig om vore gamle Fædres Liv og vældige Idrætter, men er det saa, da vorder det og klart, at det maa være os om dem, ei om deres Skygger at gøre. Dannemarks Drot gjorde Sit, ved at kaare Mænd, der skulde vaage over Fortidens Minder, og af dem tør vi, paa Fortids og Nutids og Fremtids Vegne, fordre det skarpe Blik og det modne Overlæg, der sømmer sig for Mænd, som handle for Tidernes Øine...²⁹

Mange år senere, i 1839, beklagede han sig atter over, at syslen med fortiden i kongeriget forfaldt til studentikos ”antikvarisme”. Museumsmanden, arkæologen og historikeren virkede alt for ofte ”kun [som] Dödens Geheime-Archivarius og Secretair”.³⁰ Grundtvig efterspurgte en mere levende tilgang til det tidslige, men svaret fandt han heller ikke i det jakobinske projekt. Revolutionen, i sin helhed, var i Grundtvigs øjne den moderne verdens urkatastrofe. Hvis det danske museumsvæsen havde en passiv – nærmest død – tilgang til sit emne, så havde jakobinerne perverteret spørgsmålet om tidslighed. Den bagvedliggende tænkning angreb han for at ville forføre mennesket ”til at glemme sig selv over Verden, Aanden over Legemet, Evigheden over Tiden”.³¹ Revolutionen og de oplysnings-tanker, som den tog afsæt i, ville altså bemægtige og styre tiden selv. Grundtvig

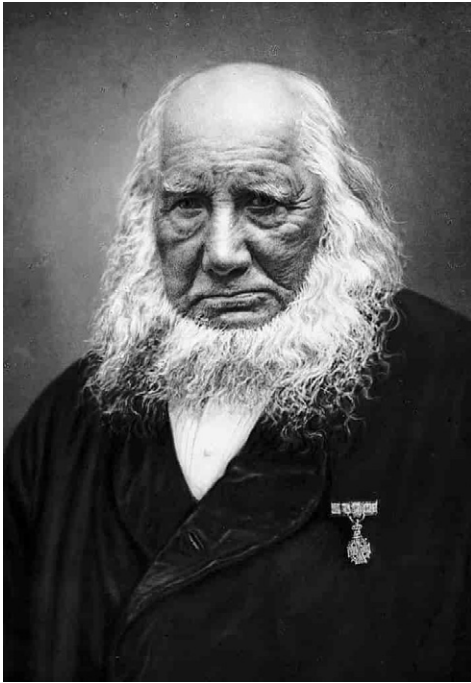
27 Grundtvig 1809, s. 1662.

28 Grundtvig 1809, s. 1663.

29 Grundtvig 1809, s. 1663–1664.

30 Grundtvig 1839, s. 431.

31 Grundtvig 1825, s. 29.

Digterpræsten N.F.S. Grundtvig var en af oldsagskommissionens mest indædte kritikere og modstander af enhver form for "død" videnskab. Her fotograferet i 1872 kort før sin død. Public domain.

ville hverken befri mennesket fra tidens lænker eller lurepasse historien. I stedet ville han sætte mennesket i en levende vekselvirkning med sin egen tidslighed. Som en tredje løsning foreslog han en levende historie, og her aner vi konturerne af Augustins tanker, når Grundtvig forklarer essensen af sit projekt: "den *Historiske* Betragtning udspringer af det *Forbigangne* og *Tilkommandes* Forbindelse".³²

Den historisk-poetiske anskuelse

Grundtvigs tidslige vekselvirkning mellem for-, nu- og fremtid fik sit mest prægnante udtryk i udformningen af den historisk-poetiske anskuelse, der på sin vis affødte det særlige oplysningsideal, som har præget højskolebevægelsen helt frem til i dag.³³ Essensen af det historisk-poetiske tager afsæt i Grundtvigs kristne, ontologiske grundantagelser. Menneskeheden havde med syndefaldet mistet den fulde forståelse af evigheden/helheden, der nu måtte forsøges delvist erkendt gennem treklangen: følelse, fantasi og forstand. Hvor fantasien og følelsen talte til det metafysiske, var forstanden derimod bundet af det timelige og "ikke hævet over tid og rum".³⁴ Erkendelsen måtte altså ske i en evig og timelig vekselvirkning. Litteraturforsker Sune Auken komprimerede det i sin disputats, *Sagas Spejl* (2005), til den erkendelse, at mennesket "er i en historisk og kosmologisk sam-

32 Grundtvig 1839, s. 421.

33 Auken 2005, s. 485.

34 Overgaard 2008, s. 122.

menhæng, det ikke kan begribe med sin forstand og derfor må søge andre måder at forholde sig til.”³⁵ Den svenske idéhistoriker Mattias Bäckström beskæftiger sig i afhandlingen *Hjärtats Härdar* (2012) indgående med bl.a. Grundtvigs betydning for de senere folke- og friluftsmuseer og bemærker, at den ”historisk-poetiske Vidskab” (...) var en folkligt levande och kunskapsmässig gestaltning”.³⁶ Overgaard konkluderer, at Grundtvigs historisk-poetiske anskuelse fordrede et levende blik på fortiden ind i nutiden og fremtiden, en såkaldt *anamnesis*,³⁷ der skulle sætte det enkelte menneske i relation til sin egen tid og individuelle, nationale og kristelige tilhørsforhold. Modsat denne levende temporalitet stod den samtidige leder af Oldnordisk Museum Christian Jürgensen Thomsen, på hvis museum gæsterne skulle ”se sig selv i datid”.³⁸ På hovedmuseet i København var fortiden overstået; hos Vartovpræsten var den de levendes land.

Det levende museum på heden

Grundtvig blev aldrig en stor museumstænker eller -praktiker, men som det var tilfældet i så mange andre henseender, fik han sået frø, der sidenhen blev opdyrket af andre. Den grundtvigske højskole i Askov udviklede sig i slutningen af 1800-tallet til et epicenter for kulturhistorisk forskning og formidling. Det var i høj grad sket under indflydelse af både den folkeminddeforskning, som Grundtvigs egen søn, Svend Grundtvig, blev toneangivende i, men også på baggrund af den ikke uvæsentlige indsats, der blev gydet for at fremme en nyere, mere levende (kultur)historisk formidling af højskolefolk som Poul Bjerge og forstander Ludvig Schrøder. Førstnævnte inspirerede en generation af unge, historisk interesserede grundtvigianere til at fortsætte det lokale studium, når de vendte hjem efter et overstået ophold på skolen. En af disse kursister var Jens Andersen Trøstrup, som i 1890'erne satte sig for at grundlægge et museum for den midt- og vestjyske befolkning i Herning. Museet der åbnede i 1892 var et af de første kulturhistoriske lokalmuseer i Danmark – en slags tredje generationsmuseum (første: Nationalmuseet, anden: stiftsmuseerne (Ribe, Odense osv.)).³⁹ Trøstrup havde været en ivrig samler siden barnsben, men han kunne ikke forestille sig at skabe et egentligt museum. Sådan noget var forbeholdt de lærde.⁴⁰ Men den kulturhistoriske inte-

35 Auken 2005, s. 626.

36 Bäckström 2012, s. 120.

37 Overgaard bruger begrebet som ”erkendelsen af fortiden som levende og aktiv i nutiden”. Overgaard 2008, s. 125.

38 Jensen 1992, s. 23.

39 Kjær 1980, s. 362.

40 Kjær 1980, s. 368.

resse, der fra grundtvigsk hold var blevet opdyrket,⁴¹ kunne ikke undertrykkes, og derfor kastede Trøstrup sig helhjertet ind i museumsbyggeriet fra slutningen af 1880'erne – hjulpet godt på vej af vor herre.

Jeg vilde dog jage disse Tanker væk, da jeg syntes, at det var en Sag, som jeg ikke kunde gøre noget for, og at jeg var for ubetydelig til at begynde og fremme en saa stor Sag, men at der skulde en rigtig anset og formaaende Mand til dette. Alligevel kom Tankerne igen jævnligere og klarere Tid efter anden, og jeg kom saa til at tænke paa, at det maaske var en Sag, Gud vilde have fremmet, og at Tankerne saa var fra ham, og saa maatte han jo ogsaa kunne bruge mig, hvor ubetydelig jeg end var.⁴²

Godt et århundrede efter at Nyerup havde begrædt tabet af fortiden, forklarede Trøstrup museets formål med en lignende tidslig begrundelse:

Den Kulturudvikling, der er foregaaet her, bør ikke gaa sporløs væk, uden at der er Minder for Efterslægten. Det er Utaknemlighed mod Gud og Synd og Skam mod den Slægt, der har kæmpet og stridt her.⁴³

Denne gang var det hverken fynske plove eller parisiske guillotiner der truede fortiden, men derimod den stigende urbanisering, og de kosmopolitiske vinde som blæste over Europa omkring århundredeskiftet. Den grundtvigske præst og museumsdebattør Erik Spur klagede over den ”moderne Industrikulturs Rædsler”, der udryddede ”det hjemlige Væsen”.⁴⁴ Museerne skulle derfor både redde den materielle og immaterielle folkekultur. Målet var ikke kun konservering, men også udvikling. Grundtvig havde nemlig advaret imod, at arbejdet med fortiden fortabte sig i et studie for studiets egen skyld. Lurepasseriet over fortiden så han i sin samtid udarte sig i den arkæologiske disciplin, der – ifølge Grundtvig – kun så en værdi i ”at sammenskrabe smuldrende Lerpotter og afslebne Stene, hvis *Mængde* Intet lærer os.”⁴⁵ For at kunne sætte museumsgæsten i relation til sin egen tidslighed kunne museet ikke alene hvile på videnskaben, men måtte tillige hente inspiration i det skabende – i poesien. Museet skulle formidle gestaltede helheder, hvori de enkelte museumsgenstande indgik. Denne tanke fik sit gennembrud i tidens store folke- og frilandsmuseer, såsom Skansen i Stockholm eller Dansk Folkemuseum i Lyngby. I disse interiør- og eksteriørudstillinger formidle-

41 Efterfølgeren, H.P. Hansen, kaldte Trøstrup for en ”Fuldblodsgrundtvigianer”. Hansen 1930, s. 126.

42 Poulsen og Benthin 1914, s. 437.

43 *Herning Folkeblad* 26.07.1906, s. 2.

44 *Højskolebladet* 1918, s. 858–860.

45 Grundtvig 1809, s. 1664.

des levende fortidsbilleder, hvilket inspirerede Trøstrup til at indrette en bondegård efter samme princip.

Temporal kritik, det evige liv eller den timelige tilstedeværelse

Foruden den kritik, som de nye folkelige museer mødte fra videnskabeligt hold,⁴⁶ er det bemærkelsesværdigt, at Trøstrups museum blev udfordret temporalt. Kritikken kom fra egnens konkurrerende sjælesørger, den missionske præst Axel Rasmus Brostrøm. På et kredsmøde for Ynglinge- og Pigeforeningen i Herning, under overskriften ”Dødskilder”, angreb han grundtvigianernes hang til et ”jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord.”⁴⁷ Med afsæt i fortællingen om Jakobsilden⁴⁸ advarede Brostrøm imod, at man drak af det timelige vand, men i stedet drak den evige kilde fra Jesus. I Jesu møde med den samaritanske kvinde var det kødets lyster, som repræsenterede en dødskilde, men Brostrøm forsikrede, at der også fandtes ”pænere Kilder i Verdenslivet (...) Den, der drikker af Dødskilder som Kunst, Digtning, Dannelse, Oplysning, Fædrelandskærlighed vil komme til at tørste igen; thi disse Kilder har ikke Livets Vand.”⁴⁹ Kilden til livets vand kunne kun findes gennem afståelsen af det timelige og ved hengivelsen til det evige. Anstødsstenen til Brostrøms stormløb mod det grundtvigske oplysningsarbejde i Herningegnen var en mere generel diskussion om tidslighed som følge af missionsfolkene og grundtvigianernes teologiske sammenstød i de jyske sogne. Den indremissionske hævding Vilhelm Beck summerede ved nytåret samme år, at:

Naar vi staa ved Aarenes Skiftetid, føle vi det stærkere end ellers, at et Menneskes naturlige Liv her paa Jorden bestaar kun af to Dele: Fortid og Fremtid, det, som har været, og det som skal komme, medens vi i Grunden aldrig kunne tale om Noget, som er. I samme Øjeblik, som Noget er, er det forbi, og i samme Øjeblik kommer der noget Nyt.⁵⁰

46 Fremkomsten af interiørmuseerne relaterer sig til den museologiske diskussion om ”oplevelse versus oplysning”, som var omdrejningspunktet for forskningsprogrammet Vores Museum (2016–2021). I samtiden blev interiørmuseerne angrebet af Nationalmuseets direktør Sophus Müller for at have forladt videnskabens domæne og i stedet entreret i kunstens. Diskussionen var en del af en bredere debat i tiden om forholdet mellem videnskab og poesi. Bäckström skriver, at ”idealrealistiska poet-filosofen som Geijer och Grundtvig hade betonat estetikkens och konstskicklighets nödvändighet för historieskrivningen, så insisterade mer sentida realidealistiska arkeologer som Hildebrand och Müller på den rena vetenskapliga metoden utan några som helst konstnärliga inslag.” Bäckström 2012, s. 69–70.

47 *Herning Folkeblad* 17.9.1896, s. 2.

48 *Johannesevangeliet* 4,5–19.

49 *Herning Folkeblad* 17.9.1896, s. 2.

50 *Den Indre Missions Tidende* 17.1.1897, s. 1.

Sat på spidsen arbejdede Beck med en tidsforståelse rammesat af syndefald (a priori) og frelse (fremtidig evighed), hvori nuet i en levende vekselvirkning til for- og fremtid var irrelevant, hvis forherligelse endog kunne resultere i synd. Tilbage i Herning gik Trøstrup i brechen for det grundtvigske oplysningsprojekt – herunder sit eget museum – og riposterede Brostrøm i *Herning Folkeblad* med ordene:

Men Evnerne til Sans for Naturen, Fædrelandskærlighed, Kunst, Digtning, Videnskab, sand Dannelse osv., er jo ogsaa indgivet vedkommende Mennesker af Gud og ikke af Djævelen, og de er sandelig derfor heller ikke Døds-kilder, men Midler, hvorved Gud vil glæde og gavne Menneskeslægten og fremme dens Udvikling.⁵¹

Den 'historisk-poetiske museologi'

Højskoleforstander Holger Begtrup oversatte det historisk-poetiske til en museumskontekst med guldhornene som eksempel:

Vil man se et straalende Glimt deraf, saa kan man læse Oehlenschlägers *Guldhornene*. Her er den historisk-poetiske Anskuelse digterisk antydet i hine gamle Horn, der for den aandløse Forsker kun er et Par Rariteter, hvis Værd afhænger af deres Metalværdi, men som hos den poetiske Beskuer vækker dybe Minder.⁵²

Ved et oplæg afholdt på Nationalmuseet i 1925 advarede Begtrup igen imod, at man alene betragtede guldhornene som "Rariteter (...) knyttes Aanden dertil, bliver de noget langt dybere og større", men roste ellers den udvikling hen mod en mere levende historieformidling, som institutionen havde undergået.⁵³ Askovlæreren C.P.O. Christiansen lovpriste den samme udvikling, hvor museumsgæsten nu kunne beskue genstandene som prismer til en levende fortid og ikke blot et "Opbevaringssted med liberiklædte Custoder", som det havde været i gamle dage.⁵⁴ Christiansen summerede:

Gennem store historiske Fremstillinger lærer vi vort Folks Historie at kende ved den moderne Forsknings og Fremstillings Kunst; gennem Udgivelsen af de historiske Kildeskrifter (...) møder vi Fortidens eget Syn paa Begivenhederne og Personer; gennem Nationalmuseets Arbejde stedes vi

51 *Herning Folkeblad* 19.10.1896, s. 2.

52 *Højskolebladet* 1907, s. 136.

53 *Højskolebladet* 1925, s. 390.

54 *Højskolebladet* 1925, s. 511.

Ansigt til Ansigt med Brudstykker af Fortiden Selv, lærer at lytte til selve Tingenes Tale.⁵⁵

Ideen om den bearbejdede og formidlede genstand som en prisme til fortidens levede liv er i øvrigt bemærkelsesværdig i en tid, hvor Martin Heidegger arbejdede på at færdiggøre sin afhandling *Væren og Tid* (1927). Om netop museumsgenstandenes temporale rolle reflekterede han heri:

Den historiske karakter af de endnu bevarede oldsager grunder altså i »forgangenheden« af den tilstedeværen, med til hvis verden de hørte. (...) De endnu forhåndenværende oldsager har en »forgangenheds«- og historiekarakter på grund af deres brugstøjsmæssige tilhørighed til og herkomst fra en fortidig verden tilhørende en forhenværende tilstedeværen.⁵⁶

Museumsgenstandene var altså kun interessante i den forstand, at de kunne oplyse nutiden om et fortidigt levet liv.⁵⁷ I den fænomenologiske tradition kan dette bedst illustreres med Hegel, der betragtede levnene fra fortiden som overrakt af tiden, her personificeret som en ung kvinde. Heller ikke hos Hegel var disse ”fortidens frugter” i sig selv interessante.⁵⁸ Deres verden eksisterede ikke mere. Det træ, hvorpå de var vokset, var væk; det klima, som træet var vokset under, havde forandret sig. Hvad der derimod var interessant var selve handlingen: Den unge kvinde, der overdrager os fortidens frugter. Relationen til tiden selv bliver da det centrale.⁵⁹

Videnskabeliggørelsen og arbejdet med at få museet ud af tiden

Sideløbende med denne refleksion over trianguleringen: genstand, beskuer og tidslighed, forsøgte den positivistiske videnskab at manifestere sig i museums-væsenet og på universitetet. På Nationalmuseet blev arkæologen Sophus Müller bannerfører for forsøget på en gennemgående videnskabeliggørelse af museums-væsenet. Videnskabshistoriker Anne Katrine Gjerløff påpeger i artiklen ”Tingenes tavshed – tingenes tale: Om forholdet til fund før og nu” (2001), at Müller, på skuldrene af Thomsen og i særdeleshed Worsaae, fik formuleret den arkæologiske

55 *Højskolebladet* 1925, s. 511.

56 Heidegger 2007, s. 417–418.

57 Anne Katrine Gjerløff har beskæftiget sig med udviklingen i arkæologifaget i spændingsfeltet mellem genstandens egenværdi og den fortid, som den giver os et indblik i, der netop foregik i tiden efter 1900-tallet. ”Tingenes tavshed – tingenes tale: Om forholdet til fund før og nu”, Gjerløff KUML 2001.

58 For en filosofisk udlægning af Hegels og Heideggers citater, se Nielsen 2020.

59 Hegel 2007, s. 353.

metode, som iagttagelsen af fundene og deres indbyrdes forhold. I hans virke lå også et opgør med indflydelsen fra historiefaget og guldalderens mytologer, der i høj grad havde præget arkæologien gennem 1800-tallet. Allerede i starten af 1800-tallet var Grundtvig faldet på knæ for ”Asernes Alter”,⁶⁰ de ”balsamerede Kæmper”,⁶¹ Roskilde Domkirkes gamle sten havde talt til Oehlenschläger⁶² og Christian Molbech havde fremført oldsagerne som ”Reliquier af Tiden”, hvorigennem svundne ”Tiders og Menneskeslægtens Aand” talte.⁶³ Thomsen, Worsaae og sidenhen Müller brugte en stor del af deres karrierer på at vriste oldsagerne – og museerne – ud af de metafysiske (samtds)fortællinger og i stedet forankre dem i videnskaben. Det er formentligt i den henseende, at vi bør forstå sidstnævntes frontalangreb på de nye folke- og friluftsmuseer, der i slutningen af 1800-tallet forsøgte at gestalte levende fortidsbilleder i deres interiør- og eksteriørudstillinger.⁶⁴ I artiklen ”Museum og Interiør” (1897) skrev Müller således, at:

I Museet gives der kun én Ordning, nemlig den, der samler Genstandene efter deres inderste og mest væsentlige Forhold. De ordnes i deres egen Sammenhæng, i deres egne Forbindelser. Museets Ordning slutter sig da ganske til Ordningen af det Videnskabsfag, hvis Stof det indeholder. Sagerne ordnede i eget, oprindeligt Sammenhæng, dette er Kernen i vort Aarhundredes Museumside, om ikke først paavist af Thomsen, saa dog først benyttet af ham til derom at forme Museer.⁶⁵

Gjerløff bemærker i sin artikel, at arkæologiens stigende popularitet bør forstås i kraft af, at ”Ting fra fortiden er meget mere konkrete og blivende end skrifter og ord”,⁶⁶ og det er netop essensen af arkæologiens udvikling i 1800-tallet med kulminationen i Müllers virke: Beskueren (og dennes tidslighed) er på sin vis irrelevant. Det er videnskaben og dens genstandsfelt i sig selv, der er interessant. Derfor var det, med Begtrupps lettere karikerede analogi om guldhornene, nødvendigt, at videnskabsmanden mødte poeten. I *Historiens Sang* (Som dybest brønd gi'r altid klare vand) digter Jeppe Aakjær på fornem vis om dette møde:

60 Grundtvig 1808.

61 Grundtvig 1809, s. 1663.

62 Oehlenschläger 1926–1930.

63 Gjerløff 2001, s. 56. Molbech havde ellers sat hælene i, da Grundtvig efter sigende faldt på knæ for nordens guder i Gunderslev Skoven; jf. debatten mellem Molbech og Grundtvig i starten af århundredet. Grundtvig & Molbech 1888. *En Brevvexling, udg. af Chr. K.F. Molbech & Ludvig Schrøder*. København.

64 Rasmussen 1979; Bäckström 2012.

65 Müller 1897, s. 393–394.

66 Gjerløff 2001, s. 48.

Vi søger slægtens spor i stort og småt,
 i flinteøksen efter harvens tænder,
 i mosefundets smykke, plumpt og rådt,
 i kirkens kvadre, lagt af brede hænder.
 Hvert skimlet skrift, hver skjoldet alterbog
 har gemt et gran af slægtens ve og våde
 nu skal de røbe mig, hvad vej jeg drog,
 og løfte mig en flig af livets gåde.

Sophus Müllers flinteøkse og mosefund er da mestendels interessante i og med, at de viser materialitetens bevægelse gennem tid (harvens tænder og nedbrydningsprocessen, der indikeres med ”skimlet” og ”skjoldet”). Denne tidslige iagttagelse af genstandene fører således Aakjær til erkendelsen om det fortidigt levede liv (slægtens ve og våde), og – på deterministisk vis – viser de ham et glimt af fremtiden. For- og fremtid (bemærk sammenblandingen af nu- og datid i sjette vers) smelter sammen i det nutidige møde med genstanden.

Fortid *imod* nutiden for en bedre fremtid

Som nævnt ovenfor var tiden omkring århundredeskiftet og det nye århundredes første årtier også præget af en modstand mod det kosmopolitiske, urbane og industrielle. I sit digt *Hvordan et museum bliver til*, skrevet i anledning af Nordsjællandsk Folkemuseums åbningsceremoni d. 2. april 1925, beklagede højskolelærer og folkemuseumsmand Anders Uhrskov Kristensen tabet af fortidens minder:

Men nu er nye Tider,
 De gamle sank i Grav
 Kultur og Fremskridt Slider
 det gamle Særpræg af.
 Men vil vi Danskhed nære,
 Og styrke vores Sind,
 da maa vi altid lære
 at se i Fortid ind.⁶⁷

På Nordsjællandsk Folkemuseum bestod den tidslige opgave i at bekæmpe samtidens (og frygten for fremtidens) udpræget moderne tendenser og moder.⁶⁸ Uhrskovs museum talte ind i tidens debat om hjemstavnen som en art geografisk

67 Museum Nordsjællands Arkiv (MNA), pk. Museet ”Hvordan et Museum bliver til”, 2. april, 1925.

68 Uhrskov 1936, s. 8.

anakronisme eller tidslomme, hvori det konkrete steds særegne kvaliteter forblev uforanderlige til trods for, at de mennesker, der befolkede det, enten var døde eller forandrede.⁶⁹ Der var altså nogle universelle og tidsløse værdier gemt i fortiden, som blev udfordret af nutiden. Løsningen var en slags fortidsaktivistisk hjemstavnslære. Regnar Knudsen, lektor ved Aarhus Katedralskole, satte i 1939 følgende ordlyd på denne hjemstavnslære:

Opgaven bliver da at gengive et levende Billede af Hjemstavnsens Udvikling, at oprulle dens »Drama«, og at deltage i et Kulturarbejde, der faar Betydning for *Videnskaben* ved i Samarbejde mellem lærd og læg at tilvejebringe Materiale til videnskabelig Undersøgelse og Kontrol, for *Folkeoplysningen* ved at give selvstændigt aandeligt Arbejde til videre Kredse og for *Folkeopdragelsen* ved at knytte Børn, unge og voksne bevidst til deres naturlige Omgivelser og derved til Land og Folk.⁷⁰

Hjemstavnslæren havde allerede gjort sin entré i museumslandskabet i 1920'erne og 1930'erne, hvor der oprettedes flere såkaldte hjemstavns museer eller -gårde. På Fyn oprettedes i 1931 Vestfyns Hjemstavns gård på foranledning af to højskoleforstandere. Den ene, Olaf Andersen, bemærkede i et foredrag over museets tilblivelse, at det trak et stort publikum til fordi, at man netop havde forsøgt at skabe den ”stærke og dybe Sammenhæng med Fortiden.”⁷¹ Ved museets åbning gik han endog så vidt i digtningen som til at sige, at nutiden burde smelte sammen med hjemstavnsens levn. Det var en slags temporal metamorfose, hvor slægten skulle blive til beboelsens jordfaste søjler:

Tal ej om Tiden, den smuldrende!
Vi fik Århundreders Mæle,
lærte med Åsen på Skuldrene
tyst under Åget at dvæle.
Og vi vil bære det smilende
her under Stråtagets Skygge,
roligt i Fortiden hvilende
stærke og ranke og trygge.⁷²

Tilbage i Hillerød skulle Uhrskov åbne en ny museumsbygning i 1940. Ceremonien var i den grad præget af den tyske besættelse, hvilket ses ved den inviterede taler, museumsdirektør Otto Andrup, der understregede, at museerne hverken

69 Furdal 2016, s. 92.

70 Knudsen 1939, s. 9.

71 Andersen 1932, s. 4.

72 Fra Olaf Andersens hjemstavnsdigte.

skulle tjene ”videnskaben for videnskabens skyld eller for at være ”Forlystelsesanstalter”, men netop agere et ”Værn for Minder om Fortidens Liv og Vilkaar og Arsenaler for Understregning af vor selvstændige Nationalitet og folkelige Ejendommeligheder.”⁷³ Perioden frem til midten af det 20. århundrede bød altså på flerartede og skiftende museale temporaliteter. Nogle lå i kamp med og mod for-, nu- og fremtiden, imens andre forsøgte at holde sig ude af tiden.

Nu- og fremtidens anløb

Globaliseringsbølgen, økonomisk højkonjunktur og ungdomsoprør i 1950’erne og 1960’erne medførte, at de danske museer i stigende grad blev opfattet som utidsvarende. De gamle (ofte egnsbestemte) nationale fortællinger stod i stadig mere tydelig modsætning til fortællingen om den initierede velfærdsstat og efterkrigstidens generation, der i højere grad yndede at tale om fremtid og muligheder fri for den nationale fortid. Historikeren Jens Henrik Tiemroth bemærker i 10. bind af *Danmarks historie*, at en ”stadig mindre traditionsbunden og autoritetstro offentlighed” var i færd med at tage et opgør med den folkelige og nationale opfattelse, som havde præget ikke bare skolevæsenet siden 1800-tallet, men tillige de offentlige og private kulturelle institutioner – herunder naturligvis også museerne.⁷⁴ For museumslandskabet kulminerede denne udviklingstendens med den kulturradikale Kristen Helveg Petersens betænkning nr. 517: ”En kulturpolitisk redegørelse” fra 1969. Petersen agiterede for en gennemgribende forandring af museernes temporalitet, så de bedre kunne stemme overens med deres ”funktion i det eksisterende og kommende samfund.”⁷⁵

Betænkningen var et generelt udtryk for, at museumsinstitutionen måtte ajourføres med sin egen samtid – og dermed også glemme alt om at være en anakronistisk, ophøjet oplysningsinstitution. Petersen fastslog: ”man må acceptere, at museerne ligesom biblioteker, teatre, radio og fjernsyn ved siden af den kundskabsformidlende funktion har den meget vigtige opgave at underholde.”⁷⁶ Museerne havde – mente han – ikke formået hverken at udvikle sit indhold eller relationen til publikummet. Ift. manglende udvikling på udstillingsteknikkens og formidlingsformernes område bemærkede han vittigt, at ”Mange museer er derfor i dag selv modne til at komme på museum”,⁷⁷ men værst var dog den manglende

73 MNA, pk. Museet, Museumsdirektør Otto Andrup’s tale ved åbningsfesten, ”Hvad betyder vore Museer” 1940, s. 1.

74 Tiemroth 1992, s. 348–349.

75 Betænkning nr. 517 1969, s. 153.

76 Betænkning nr. 517 1969, s. 153.

77 Betænkning nr. 517 1969, s. 154.

aktualitet og funktion ift. sam- og fremtiden, som de gamle støvede institutioner, ifølge Petersen, repræsenterede.

Man har hørt det sagt, at det ikke er et tilfælde, at ungdomsoprøret hidtil er gået museerne totalt forbi. De opfattes ikke som udtryk for det etablerede samfund, mod hvilket oprøret retter sig, men som depoter for tidligere samfunds efterladenskaber, og fornemmelsen er vel, at de simpelthen ikke er krudtet værd.⁷⁸

Var museet ikke aktuel i sin samtid, var det irrelevant, synes dommen at være. Nærmere bestemt efterspurgtes ”farlige museer”, der turde at være aktuelle og pege fremad. Ift. museets tidslighed er det bemærkelsesværdigt, at kulturministeren foreslog, at hvis museerne om- eller nyskabtes ”i pagt med fremtiden (...) kunne de blive arsenaler, hvorfra argumenter kunne hentes til kritik af det bestående; vækstpunkter for en ny livsholdning”.⁷⁹ I *Fortid og Nutid*⁸⁰ replicerede redaktør Jørgen Slettebo, at mange museer givetvis ville ønske, at de kunne være ”»farlige museer«, for så vidt som de kunne ønske at være virkelig aktuelle”, men der var oftest hverken økonomi eller personale til det.⁸¹ En lidt mere resigneret museumshistoriker og -mand, Holger Rasmussen, bemærkede derimod, at baggrunden for betænkningen hvilede på et relativt spinkelt indblik i det virkelige museumsarbejde.⁸² ”Ånden fra betænkning 517” spøjte videre, hvilket ses i Rasmussens indføring i dansk museumshistorie: *Dansk museumshistorie* (1979). Heri fastslog han, på skuldrene af samtidige museumsfolk såsom Peter Seeberg, at museernes værdi måtte kunne måles på andre kriterier end de præsentistiske (her besøgstal og publikumsvurderinger).⁸³ Danske museers formål, mente han, var – nærmest tidløst – stadfæstet allerede fra Rasmus Nyerups indledende skriblerier i starten af 1800-tallet.

Det er de samme formål, danske museumsfolk har haft, lige siden Oldnordisk museum blev ordnet og opstillet af C. J. Thomsen. Han virkeliggjorde Nyerups tanke om, at de besøgende fra sal til sal skulle »kunne studere Nationens successive Fremgang i Kultur og Begreber, Sæder og Skikke«, og han gjorde det ved personlig at vise om, fortælle om tingene og demonstrere deres brug.⁸⁴

78 Betænkning nr. 517 1969, s. 154.

79 Betænkning nr. 517 1969, s. 155.

80 fra 2010: *Kulturstudier*.

81 Slettebo 1969–1971, s. 2.

82 Rasmussen 1969–1971, s. 454.

83 Rasmussen 1979, s. 168.

84 Rasmussen 1979, s. 169.

Ånden fra 517, museernes konkurrence med samtidens kulturtilbud, spøjte måske endda videre til årtusindeskiftets diskussion om museerne i oplevelsesøkonomien, hvor blandt andre Dorte Skot-Hansen insisterede på, at museerne ”hvad enten de ønsker det eller ej” var blevet meget tættere sammenvævet med samtiden.⁸⁵ Lignende tendenser finder man udtrykt i rapporten *Museumslandskabet: Kulturpolitikens udvikling og museernes vilkår* (2019),⁸⁶ hvori museerne i høj grad opfordres til at finde eksistensgrundlag i samtidens forventninger og interesser.⁸⁷

Eftertiden er nu – museumsaktivismen

Kigger man nærmere på museologien i løbet af det sidste tiår og museernes generelle rolle i offentligheden inden for de sidste par år, fristes man til at tro, at Petersens ønske om at museerne skulle (gen)skabes i pagt med fremtiden er gået i opfyldelse. Begynder vi med museologien handler en stigende del af litteraturen om det præsistentiske og futuristiske. Omdrejningspunktet for dette temporalitetsskifte er en aktualisering af museets relation til sin egen samtids socialpolitiske debatter. En af de helt store udgivelser i dette felt, antologien *Museum Activism* (2019) fra Routledge der har publiceret nogle af de mest vægtige museumsteoretiske bøger gennem tiden, er typisk for denne udvikling. Under den bemærkelsesværdige overskrift “Posterity has arrived – The necessary emergence of museum activism” argumenterer de to redaktører, museologerne Robert R. Janes og Richard Sandell, for, at museerne skal undergå radikale forandringer, der gør dem mere tidssvarende ift. det 21. århundrede – fremtiden kræver det simpelt hen.⁸⁸ Antologien består af over 30 forskellige bidrag fra hele verden om, hvordan museerne kan undergå denne forandring til at blive mere tidssvarende. Fælles for bidragene er et ønske om, at museerne bliver aktivistiske med- og modspillere i dagsaktuelle politiske og socialpolitiske emner såsom kønnes ligestilling, flygtningekriser, social retfærdighed og klimaudfordringer. I *Museum Activism* bliver tiden nærmest en mytisk, imperativ kraft, som museumstænkere og -praktikere må læse, forstå og adlyde:

[W]hilst museum activism involves work that is undeniably challenging and risky, there is a growing and irresistible imperative to redefine the con-

85 Skot-Hansen 2010, s. 129.

86 Bestilt af Realdania.

87 Marker og Rasmussen 2019, s. 37; s. 41–43.

88 Janes og Sandell 2019, s. 1.

De apokalyptiske forestillinger lever i bedste velgående. Særligt tidens klimaudfordringer har revitaliseret ideen om en forestående dommedag. Her skildret ved John Martins pensel i *The Great Day of his Wrath* (1851). Tate Britain. Public domain.

temporary museum as an active agent in shaping the world around us and making it a better place for all.⁸⁹

Museumsaktivismens temporalitet vækker da mindelser om det jakobinske museumsprojekt og dens bagvedliggende revolutionære temporalitet, som beskrevet ovenfor. Nutiden dikteres af ønsket om opnåelsen af en forestillet fremtid – f.eks. en mere bæredygtig fremtid. Dermed spøger det apokalyptiske aspekt, som beskrevet af Koselleck, igen og bevirker, at tiden føles mere knap.

At tiden som en imperativ – eller måske latent – kraft spiller en væsentlig rolle, aner man også i museernes internationale organisation, International Council of Museums (ICOM), hvor debatten om en ny museumsdefinition for tiden raser. Fra ICOM blev det i 2017 bebudet, at museumsdefinitionen,⁹⁰ der havde stået forholdsvist uforandret siden 1946, skulle til revision. Til formålet blev The Committee for Museum Definition, Prospects and Potentials nedsat med den danske museums kvinde Jette Sandahl i spidsen. Samme år præsenterede Sandahl pro-

89 Janes og Sandell 2019, s. 1.

90 “A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment”.

jektet i *Danske museer*, hvori hun netop påpegede, at begrebet var blevet *utids-svarende*:

Kradser man bare lidt i overfladen af denne definition og begynder at tolke den fra det 21. århundredes perspektiver, træder rødderne i tidligere perioders tænkning frem med stor tydelighed. Definitionens præmisser og værdisæt er i bedste fald utidssvarende, i værste fald utilstrækkelige og kontraproduktive i forhold til de nye udfordringer og de nye muligheder, som museer står overfor i vores tidsalder.⁹¹

Processen med at finde den nye definition blev dog udsat, bl.a. pga. interne uenigheder i komiteen. Den prominente museolog og Sorbonneprofessor François Mairesse forlod komiteearbejdet i protest og beklagede i *The Art Newspaper*, at: "this is not a definition but a statement of fashionable values, much too complicated and partly aberrant."⁹² Dertil replicerede Sandahl, at den gamle definition: "does not speak the language of the 21st century."⁹³

Til kamp mod fortiden!

På folkelige museer omkring århundredeskiftet var afsættet et forsvar for det, der risikerede at gå tabt under den teknologiske, politiske og kulturelle udvikling, hvilket affødte en fremtidsskepsis; det kommende blev dømt på baggrund af det forsvindende. Det modsatte gør sig gældende med museumsaktivismen, der afføder en fortidsskepsis, hvor det forgangne dømmes af ønsket om det kommende. I det praktiske museumsarbejde betyder det en revision af egne ressortområder, formidling og forskning. Denne udvikling kan ses i hele Skandinavien, hvor bl.a. Solveig Øvstebø, direktør ved Fearnley Museet i Oslo, har bebudet, at samlingerne skal gøres mere inkluderende og mindre hvide og maskuline.⁹⁴ KØNs direktør Julie Rokkjær Birch istemmer og påpeger, at tiden – her repræsenteret ved, hvad unge museumsbesøgende ønsker af fremtidens museer – har lært museumsfolkene, at de skal være mere aktivistiske og henviser til en undersøgelse fra MuseumNext:

Ifølge føromtalt undersøgelse fra MuseumNext vægter det tungt hos især den yngre generation (under 30), at museer tager standpunkt og vil skabe forandring.

91 Sandahl 2017, s. 33.

92 Noce 19.8.2019.

93 Noce 19.8.2019.

94 Hammer 22.5.2020.

Alt dette har momentum lige nu. Men det er efterspillet, der bliver rigtig interessant. Kan det øgede politiske fokus på kulturens værdi fastholdes og blive til en langsigtet strategi? Det vil kræve politiske ambitioner og dertilhørende investeringer, hvor samfundsudvikling, social ansvarlighed og chancemod bliver en fastforankret del af museernes drift. Er en sjette søjle om samfundsaktivisme i museumsloven under opsejling? Det synes jeg faktisk, vi som samfund har fortjent.⁹⁵

I *Nordisk Museologi* går flere forskere ligeledes – om end mindre aktivistisk – i brechen for, at (naturhistoriske) museer dropper at efterstræbe neutralitet. Museerne opfordres dermed til at efterlade neutralitetens ideal og i stedet indgå i en mere præsentistisk pagt med samtiden for derved at øge deres ”relevance and inclusiveness to the public.”⁹⁶ Og for nyligt udkom tidsskriftet med et særnummer dedikeret til, hvordan museerne kuraterer klimakrisen, så vi kan komme hen til den forestillede grønne fremtid.⁹⁷ Dermed aner vi igen Kosellecks tanker om de apokalyptiske forestillinger. Arkæologen Eva Brann har ligeledes forsøgt at analysere dette på en og samme tid præsentistiske og futuristiske forhold til tiden.

People succumb to the persuasion that “we live in a time of change,” giving to time an independent power, as if it were an accelerator that puts life in overdrive without the need of my foot on the figurative pedal—a vehicle racing through each present to the next, a car in need of a factory recall.⁹⁸

Underkaster man sig tidens imperative kraft, frygter Brann, at det vil resultere i, at menneskets tidslighed indsnævres. Fortiden mister sin egen værdi og kan kun tjene det formål at føde ind i de fremtidsvisioner, som dikteres af nutiden. Med Branns ord: ”Those who feel the past as a march of obsolescence are in fact consigning their personal present to mere transition.”⁹⁹

Konklusion

De ovenfor fremhævede historiske nedslag viser, at diskussionen om museets rolle i sin egen samtid oftest har et temporalt afsæt. Sat på spidsen kan man sige, at dansk museumshistorie er drevet frem ikke alene af konkurrerende genstands- eller formidlingssyn, men også af spørgsmål om tidslighed. Ovenstående

95 Rokkjær 3.5.2020.

96 Evans et al. 2020, s. 23.

97 Þórsson & Nørskov 2020, s. 3.

98 Brann 7.10.2019.

99 Brann 7.10.2019.

viser også, at man ikke kan betragte udviklingen af danske museumsinstitutioner som en lineær bevægelse fra et musealt fortids- til et fremtidsfokus, men at positionerne har kæmpet, vekslet og sameksisteret gennem tiden. Koselleck skriver, at historien konstitueres af handlende og lidende menneskers erfaringer og forventninger.¹⁰⁰ Forholdet til egen tidslighed, særligt forventningen om en bestemt fremtid (med positive eller negative konnotationer), har haft (og vil fortsat have) afgørende betydning for museumsarbejdet, der i sidste ende udføres af netop disse handlende og lidende mennesker. Med inspiration i den fænomenologiske litteratur har ovenstående vist, at et temporalt perspektiv kan give nye indsigter i museumshistorien, men måske også i andre museologiske underdiscipliner. Hvis genstanden ikke længere står i centrum, men derimod blot bliver en prisme til en svunden tid, som foreslået af Hegel og Heidegger, hvad har det så af betydning for den museale praksis? Er fortiden overstået og fremtiden endnu ikke ankommet? Eller er vi i en levende vekselvirkning med dem begge, som grundtvigianerne foreslog. Mest bemærkelsesværdigt er det måske, hvordan den aktuelle museumsaktivisme deler temporale dispositioner med det jakobinske museumsprojekt i slutningen af 1700-tallet. Robespierres accelerering af revolutionen for at komme frem til den utopiske fremtid sætter temporale lighedstegn med den nuværende higen efter at nå frem til en mere socialretfærdig og grøn fremtid.

Koselleck skriver, at historikere har for vane at behandle tiden som værende enten lineær (kan både være teleologisk eller åben) eller rekursiv og cyklisk.¹⁰¹ Museumshistorieskrivningen har i den forstand da også haft et lineært fokus på modernitetens retning og rationalitet som styrende for institutionernes udvikling. Med denne artikel har jeg forsøgt at fremhæve en mere mangfoldig temporalitet, hvor særligt frygten for det forsvindende eller udeblivende kan være lige så dominerende som modernitetens fremskridtstro. Forestillingerne om en udeblivende fremtid og en forsvindende fortid kan i forlængelse heraf fungere som en (indsnævret og negativ) kvalificering af Kosellecks metahistoriske kategorier; erfaring og forventning. Historien konstitueres nok af handlende og lidende mennesker, men deres handlen og lidelse er konstitueret af frygten for, at en erfaret/forestillet tilstand enten forsvinder eller udebliver. Omvendt peger netop det udeblivende og forsvindende på noget, som naturligvis må ske, hvis ikke at netop handlende og lidende mennesker skrider ind. Trøstrup frygtede, at de levede og erfarede liv på heden skulle gå tabt – og derfor handlede han. Janes og Sandell frygter, at vi aldrig når til en grønnere og mere social retfærdig fremtid – og derfor handler de. Med en sådan temporalitet følger en forskydning fra det deskriptive til det handlende, hvilket vi ser accentueret med museumsaktivismen.

100 Koselleck 2007, s. 29.

101 Koselleck 2007, 185.

Perspektiv: Et museum uden for tiden?

På Museet for Søfart i Helsingør udtalte direktør Ulla Tofte, i kølvandet på diskussionen om at gøre museets udstillingstekster mere tidssvarende ift. socialpolitiske udviklinger, at museerne har ”pligt til at følge med tiden.”¹⁰² Lige fra det jakobinske museumsprojekt, Nyerups drømme om et nationalmuseum til nutidens museumsaktivisme synes spørgsmålet om tid at være en afgørende faktor ift., hvordan museumsinstitutionen bedriver sit virke og interagerer med sin samtid. Man fristes så måske til at fortabe sig i spørgsmål om, hvad *tiden* egentlig er. Er det bevægelse kvantificeret, som foreslået af Aristoteles? Er for- og fremtid sammenvævet i nuet, som det er tilfældet hos Augustin? Hvem er Hegels mystiske, unge kvinde – og er hun egentlig klimaaktivist?

I Siegfried Lenzs roman *Heimatmuseum* (1978) ender hovedpersonen Zygmunt Rogalla med at sætte ild til sit livsværk, hjemstavnmuseet, i det gamle Østpreussen. De skiftende tider forsøger at spænde hjemstavnmuseet for det ene politiske projekt efter det andet; mest prægnant er naturligvis nazisternes forsøg på at kapre museet og dermed fortiden, men også modpartens forsøg gør et dybt indtryk på den fiktive museumsmand. På bogens sidste side lærer vi, at Zygmunt brænder museet ned for at redde fortidens kollektive minder. Målet er at befri dem fra tiden og dermed undgå, at de bliver (mis)brugt af skiftende tiders forståelse af den imperative kraft, der skal adlydes.¹⁰³ Det er naturligvis en fiktiv og idealistisk – måske endda naiv – tilgang til museumsarbejdet, men Zygmunts handlinger giver alligevel stof til eftertanke. Det er en radikal fortælling, som spejler Branns indvending om, at fortiden har en egenverdi, der ikke er afhængig af nutidens domme eller forestillinger om fremtiden. Det gavner naturligvis hverken for-, nu- eller fremtid at nedbrænde museer, men det er måske værd at huske på, at museumsinstitutionen ikke behøver at være slave af tiden. Jeg har andetsteds advaret imod den ’tidslige forsnævring’, der kan præge museerne, hvis de går i et alt for tæt slægtskab med samtiden – og den forestillede fremtid.¹⁰⁴ Omvendt kan bevidstheden om ens eget temporale afsæt måske give nye indsigter for museerne. Kunne man forestille sig en museal praksis, der eksperimenterede med temporaliteten, som helt bevidst satte parentes om samtiden – eller tiden generelt? Et museum der ikke bare forstår at kuratere forskellige tider, men også tidsligheder? Koselleck skriver, at den historiske fremtid aldrig er fuldstændig givet med den historiske fortid,¹⁰⁵ men det risikerer den at blive, når forestillingen om det forsvindende eller udeblivende bestemmer den museale praksis. I den henseende er det ikke museernes opgave ”at følge med tiden”, men måske i

102 Reinwald 10.8.2020.

103 Lenz 2011, s. 458.

104 Rathjen 2020, s. 16.

105 Koselleck 2007, s. 37.

højere grad deres pligt at stille sig kritiske over for netop tiden som en imperativ kraft, der skal tolkes og adlydes.

Litteraturliste

- Andersen, Olaf 1932: "Hjemstavnsrøgt og Hjemstavnsgård – Foredrag ved Vestfyns Hjemstavnsforenings Årsmøde 19. juni 1931". *Fynsk Hjemstavn*, 5. årgang, 1. hæfte, s. 37-44.
- Aronsson, Peter & Elgenius, Gabriella (red.) 2015: *National Museums and Nation-Building in Europe 1750-2010*. Routledge. DOI: 10.4324/9781315737133.
- Auken, Sune 2005: *Sagas Spejl*. Gyldendal.
- Bäckström, Mattias 2012: *Hjärtats härdar*. Gidlunds förlag.
- Beck, Vilhelm 17.1.1897: *Den Indre Missions Tidende*, s. 1.
- Bencard, Mogens 1993: "Museerne og Identiteten". *Skandinavisk museumsforbunds møde i Tórshavn 1993 – foredrag*, Skandinavisk Museumsforbund, s. 13-20.
- Bencard, Mogens 1993: "Museerne og Verdensordenen – Kunstammerets opståen og grundidé". *Nordisk Museologi*, no. 1, s. 3-16. DOI: 10.5617/nm.3798.
- Brostrøm, Axel 18.8.1896: "Dødsbilder". *Herning Folkeblad*, s. 2.
- Crane, Susan A. 2006: "The Conundrum of Ephemerality: Time, Memory, and Museums". Sharon Macdonald (red.): *A Companion to Museum Studies*, Blackwell Publishing, s. 98-110. DOI: 10.1002/9780470996836.ch7.
- Eggan, Taylor A. 2015: "Revolutionary Temporality and Modernist Politics of Form". *Journal of Modern Literature*, vol. 38, s. 38-55. DOI: 10.2979/jmodelite.38.3.38.
- Eriksen, Anne 2014: *From Antiquities to Heritage. Transformations of Cultural Memory*. Berghahn Books.
- Evans, Henry James; Nicolaisen, Line; Tougaard, Sare & Achiam, Marianne 2020: "Perspective. Museums beyond neutrality". *Nordisk Museologi*, vol. 29, no 2, s. 19-26. DOI: 10.5617/nm.8436.
- Furdal, Kim 2016: *Kampen om lokalhistorien*. Museum Sønderjylland.
- Gjerløff, Anne Katrine 2001: "Tingenes tavshed – tingenes tale: Om forholdet til fund før og nu". *KUML*, årg. 50, nr. 50, s. 47-70.
- Grundtvig, N.F.S. 1808: "Gunderslev Skov". *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, s. 1597-1600.
- Grundtvig, N.F.S. 1809: "Et Par Ord om vore Oldtids Minder". *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, s. 1662-1665.

- Grundtvig, N.F.S. 1825: "Om det attende Aarhundredes Oplysning i Salighedens Sag". *Theologisk Maanedsskrift*, første bind, s. 17-126.
- Grundtvig, N.F.S. 1839: "Det Danske Samfund". *Brage og Idun*, s. 414-473.
- Hansen, Andreas Bonde 2016: *Den gode oplevelse*. Ph.d.-afhandling, det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Hansen, H.P. 1930: *Trøstrup fra Torsted*. Gyldendal.
- Haugen, Bjørn Sverre Hol 2017: "Museer, drakt og tid". *Nordisk Museologi*, vol. 1, s. 73-89. DOI: 10.5617/nm.6345.
- Hegel, G.W.F. 2017 (1808): *Åndens fænomenologi*. Gyldendal.
- Heidegger, Martin 2007 (1927): *Væren og tid*. Forlaget Klim.
- Hooper-Greenhill, Eilean 1992: *Museums and the interpretation of visual culture*. Routledge. DOI: 10.4324/9780203415825.
- Janes, Robert R. og Sandell, Richard 2019: "Posterity has arrived". Robert R. Janes og Richard Sandell (red.): *Museum Activism*. Routledge, s. 1-23. DOI: 10.4324/9781351251044-1.
- Julião, Letícia 2015: "Museum and historicity: the representation of time in Brazilian museums". *ICOFOM Study Series*, vol. 43a, s. 127-137. DOI: 10.4000/iss.603.
- Kjær, Birgitte 1980: "Gamle Thomsens børnebørn – om oprettelsen af de første provinsmuseer i Danmark". *Fortid og Nutid*, bd. 28, s. 362-389.
- Koselleck, Reinhart 2007: *Begreber, tid og erfaring*. Hans Reitzels Forlag.
- Koselleck, Reinhart 2018: *Sediments of Time*. Stanford University Press. DOI: 10.1515/9781503605978.
- Knudsen, Regnar 1939: "Hjemstavnsforskning og Hjemstavnskultur". Regnar Knudsen (red.): *Haandbog i Hjemstavnsforskning og Hjemstavnskultur*. Landsforeningen for Hjemstavnskultur, s. 9-15.
- Lenz, Siegfried 2011 (1978): *The Heritage*. Faber Finds.
- Marker, Lasse og Rasmussen, Søren Mikael 2019: *Museumslandskabet – Kulturpolitikens udvikling og museernes vilkår*. Rasmussen & Marker.
- McClellan, Andrew L. 1988: "The Musée du Louvre as Revolutionary Metaphor During the Terror". *The Art Bulletin*, vol. 70, No. 2, s. 300-313. DOI: 10.2307/3051121.
- Mordhorst, Camilla 2009: "Museer, materialitet og tilstedevær". Tine Damsholt, Camilla Mordhorst og Dorthe Gert Simonsen (Red.): *Materialiseringer: Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*. Aarhus Universitetsforlag, s. 117-143.
- Müller, Sophus 1897: "Museum og Interiør". *Tilskueren*, s. 683-700.
- Nielsen, Thor Hennelund 2020: "Time Materialized – Broaching the Question of Objective Historicity". *Res Cogitans*, vol. 15, no. 2, s. 104-120.

- Overgaard, Ulrik 2008: *Dengang og nu: Den grundtvig-koldske grundskolepædagogik*. Ph.d.-afhandling, det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet.
- Paludan-Müller, Carsten 1996: "Museet i tiden – erindringsrum og verdensspejl". Michael Lauenborg og Peter Pentz: *Museerne ved årtusindeskiftet*, Statens Museumsnævn, s. 23-33.
- Pórsson, Bergsveinn & Vinnie Nørskov 2020: "Preface". *Nordisk museologi*, vol. 30, no. 3. DOI: 10.5617/nm.8624.
- Poulsen, Carl og Benthin, W.Th. 1914: *Lærerne og Samfundet – Folkeskolens kendte Mænd og Kvinder*. Fr. Bagges Kgl. Hofbogtrykkeri.
- Rasmussen, Holger 1969-1971: "Er museum et uartig ord?". *Fortid og Nutid*, Bd. XXIV, s. 454.
- Rasmussen, Holger 1979: *Dansk Museumshistorie*. Dansk Kulturhistorisk Museumsforening.
- Rathjen, Kasper 2020: "Museet i tidens tegn". *Nordisk Museologi*, Vol. 29, No. 2, s. 4-18. DOI: 10.5617/nm.8435.
- Rathjen, Kasper 2020: *Det folkelige museum – mellem oplysning og oplevelse*. Ph.d.-afhandling, det Humanistiske Fakultet, Syddansk Universitet.
- Sandahl, Jette 2017: "Ny ICOM-komité om museumsdefinition og museernes fremtidige muligheder". *Danske Museer*, nr. 5, s. 32-34.
- Skot-Hansen, Dorte 2010: *Museerne i den danske oplevelsesøkonomi*. Imagine.
- Slettebro, Jørgen 1969-1971: "Nr. 517". *Fortid og Nutid*, Bd. XXIV, s. 1-2.
- Spur, Erik 1918: *Højskolebladet*, s. 858-860.
- Tiemroth, Jens Henrik 1992: "Historien i arkiver og museer". Søren Mørch (red.): *Danmarks historie*, bd. 10. Gyldendal, s. 331-352.
- Uhrskov, Anders 7.10.1936: "Hjemstavnskundskab". *Frederiksborg Amts Avis*, s. 8.
- Walklate, Jenny 2014: "The Museum on the edge of forever". *Theory of Science*, XXXVI, vol. 36, 1, 49-76.

Internetartikler

- Hammer, Sara: *Vil åbne museet*, <https://klassekampen.no/utgave/2020-05-22/vil-apne-museet> (Besøgt 19/8/2020).
- Noce, Vincent: *What exactly is a museum? Icom comes to blows over new definition*, <https://www.theartnewspaper.com/news/what-exactly-is-a-museum-icom-comes-to-blows-over-new-definition> (Besøgt 11/5/2021).
- Petersen, K. Helveg: *Betænkning 517: En Redegørelse til Folketinget*, <https://kum.dk/love-og-tal/redegoerelser/1969-betaenkning-517/> (Besøgt 11/5/2021).

Reinwald, Tobias: *Dansk museum ændrer »sexistisk« udstilling: »Det her er ikke et knæfald for nogen, der føler sig trådt over tærne«*, <https://www.berlingske.dk/aok/dansk-museum-aendrer-sexistisk-udstilling-det-her-er-ikke-et-knaefald-for?fbclid=IwAR3O-brbFTJbS52JjalkKm5vTNr6Zwl9unbQzaEswv1AT-VZK9O2rwXYiSI> (Besøgt 11/5/2021).

Rokkjær, Julie: *Coronakrisen har vist behovet for, at museer bliver aktivistiske*, <https://www.raeson.dk/2020/julie-rokkjaer-birch-coronakrisen-har-vist-behovet-for-at-museer-bliver-aktivistiske/> (Besøgt 11/5/2021).

Varberg, Jeanette: *Nu får fortidens gerningsmænd endelig deres straf*, <https://www.altinget.dk/artikel/jeanette-varberg-nu-faar-fortidens-gerningsmaend-endaelig-deres-straf> (Besøgt 11/5/2021).

Utrykte kilder

Museum Nordsjællands Arkiv (MNA), pakken: Museet. Helsingørsgade 65, 3400 Hillerød.

English Summary

The disappearing past – the absent future

The aim of this article is to examine the shifting temporalities of the (primarily) modern Danish museum institutions from 1789 until now. From the revolutionary temporality that shaped the Louvre and the Danish archeological response that strived to preserve a disappearing past, it shows that museums have a diverse temporal history. Most interesting is perhaps the present-day focus on museum activism, which challenges the temporal character of the museum by demanding that it be reshaped by the sentiments and politics of the present and the hopes of a better future.